

Győr szakrális központjának, a Káptalandombnak; valamint a Győri Egyházmegye főtemplomának,
a Nagyboldogasszony-székesegyház értékeinek bemutatása

Győr kialakulását és fejlődését földrajzi fekvésének köszönheti, a folyótorkolatok és az utak találkozási pontja jelölte ki máig meghatározó szerepét. A nyugati kapujában található város Magyarország műemlékekben harmadik leggazdagabb települése. A történelmi korokat idéző templomok, ikonikus épületek, jellegzetes sarokerkélyek, szűk közök belvárosi sétákra hívják a látogatókat. Az elmúlt ezer esztendő majdnem minden korstílusát nyomott hagyott a városon, bár az összképet alapvetően a török uralom utáni időszak teremtette meg, amikor a virágzó vízi kereskedelemnek köszönhetően a város gyorsan növekedett; az érett majd a késő barokk szellemében épült 18. századi polgárházak határozzák meg az Óváros képét.

A történelmi és vallási szempontból is a város szívének számító Collis Sacer látogatása során Győr sokszínű örökségében gyönyörködhetünk, a város legősbibb magját fedezhetjük fel. A Kastélybástya, a Sforza félbástya, azaz az egykor végvári szerepet betöltő győri vár megmaradt falai körbeölelik a Bazilikát, a Püspökvárt, a Győri Egyházmegyei Kincstár és Könyvtár, a Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum kiállításainak (Püspöki udvarbíróságot; Várkazamata, Kőtár) legjelentősebb értékeit; a Brenner János Hittudományi Főiskola, a győri kanonokház, vagy a Szent László Látogatóközpont épületeit.

Sétánkat az értékleltár elkészítéséhez érdemes a Nagyboldogasszony-székesegyházzal (1. számú kép), a háromszoros búcsújáró hely bemutatásával kezdeni.

A nyugati határvidék védelmét biztosító várkapitányi és a Győri Püspökséget Szent István király alapította uralkodásának első évtizedében. A győri bazilika alapjait is az ő ideje alatt rakták le, azonban az alapítás éve vitatott. Feltételezhető, hogy az első székesegyház egy szerény, román stílusú épület lehetett. A történelem viharában többször súlyosan megsérült templom első nagy átépítésére a gótika idején került sor, a nyugati oldalon ez idő tájt egy-egy torony emelkedett. Ebből a korból származó legszemléletesebb emlék a Héderváry János püspök által építtetett Szentháromság-kápolna (2. számú kép). A várost és a Győri Egyházmegye főtemplomát több alkalommal is tűzvész pusztította, de a természeti katasztrófák mellett a győri vár kapitánya tervbe vette a romos templom lebontását is, melyet csak a pápai nuncius közbelépése akadályozott meg. A 16. században, amikor ismét idegen kézen volt a város, a törökök felismerték a templom előnyös helyzetét a várvédelem szempontjából, és e célra igénybe is vették. Az északi hajót ablakmagasságig földdel töltötték meg és ágyúállásnak használták, a déli hajót raktárnak, a főhajót istállónak, a templom alatti kriptát pedig börtönné rendezték be. A négy évig tartó török megszállás alatt elpusztultak a tornyok, megsemmisült az oltárok többsége. A székesegyház barokk újjáépítését a 17. században Draskovich György püspök megbízásából, Giovanni Battista Rava olasz építész tervei alapján kezdték meg. A mai tornyot is ő építtette 1680 körül; e renoválás során építették át az eredeti mennyezetet. A templombelső a 18. század második felében nyerte el mai formáját (3. számú kép), Zichy Ferenc püspök építészeti terveit Hefele Menyhért és Franz Anton Maulbertsch valósította meg. A belső felújítást követően új oltárokat emeltek, a hajókba új, gazdagon díszített padok készültek, az oldalfalakat, pilléreket műmárvány borításokkal fedték el. A 19. század elején a torony ledőléssel

fenyegetett, így ennek megakadályozására 1823-ban nagy felületű klasszicista támasztófalat emeltettek a nyugati oldalra. A történelmi korok pusztításai azonban nem fejeződtek be a 19. században. A második világháború utolsó napjaiban a toronysisak és a tetőzet leégett, helyreállítására 1968-72 között került sor. II. János Pál pápa 1996-os győri látogatása alkalmával a Könnyező Szűzanya-kegykép és Apor Vilmos vértanú püspök sírjánál imádkozott, majd 1997-ben basilica minor rangra emelte a székesegyházat, amely tovább gazdagította a búcsújáró hely liturgikus életét.

A 2017-ben kezdődő, és napjainkban is folyó restaurálási munkáknak köszönhetően a bazilika és környezete 2022-re megújul, a székesegyház azonban a felújítási munkák alatt is látogatható.

Képzeletbeli sétánkat a székesegyházban a nyugati oldalon található főbejáratnál kezdjük (4. számú kép). A torony alatti bronzkaput és a belső rácsos ajtót a 20. századi neves győri művész, Schima Bandi készítette. A főhajóban Jacob Gabriel Mollinarolo ólom domborműveit láthatjuk, melyeket a köznyelv „fekete oltáraknak” hív. Az egyik oltáron Szent István koronáját ajánlja fel Máriának, így kérve a Szűzanya oltalmát az országra, a másik domborművön a Szent Jobb megtalálását láthatjuk. A főhajó ékessége még a késő barokk szószék, melynek középső része egy nagy márványdarabból lett kimunkálva, így toldást sehol sem találunk rajta. Zichy Ferenc püspöknek nagy szerepe volt a Szent László-kultusz elterjedésében, így a 18. században megújuló templombelső kialakításakor több ábrázolás készült a szent királyról. A mennyei szférába bepillantást engedő mozgalmas freskókat, valamint a Mária mennybemenetelét ábrázoló főoltárképet (5. számú kép) is Franz Anton Maulbertsch festette. Külön említést érdemelnek a főoltárkép két oldalán látható, úgynevezett grisaille képek, amelyen az alkotó csak a szürke szín árnyalatait használta fel, így ezáltal domborszerű hatást ért el (6. számú kép). Balra a Győri Egyházmegye alapítását, jobbra pedig a lovagkirály ábrázolását láthatjuk, Szent László forrásfakasztó csodája került megelevenítésre. A karzaton a 18. században készült közel 4000 sípos orgona található, ez a Dunántúl negyedik legnagyobb orgonája, melyet csupán a Mátyás templom, a pécsi és az esztergomi bazilika hangszerre előz meg.

Az északi hajóban őrzi a székesegyház a vérrel könnyező Szűzanya-kegyképet, mely több évszázada teszi a templomot búcsújáró helyé, így méltán nevezhetjük Írország és Magyarország közötti kulturális és szakrális kapcsolatok alappilléreinek is (7. számú kép). A képet 1649-ben Lynch Walter, az írországi Clonfert püspöke az Oliver Cromwell-féle kegyetlen üldözés idején menekített Győrbe. 1697. március 17-én, Írország térítő apostolának és védőszentjének ünnepén, Szent Patriknak napján a kép véres könnyeket hullatott, akkor, amikor újabb katolikus üldözés kezdődött Írországban. A csodának gyorsan híre ment és oltárt emeltek a kegyképnek. Zichy Ferenc püspök a kép régi faloltárát lebonttatta, helyette Hefele Menyhért osztrák építésszel készíttetett pompázatos barokk oltárt. A ma is megcsodálható márványoltár dogmatikailag is kiválóan átgondolt remekmű: tetején egy idős ember képében Istent jeleníti meg, aki kézmozdulatával elküldi a Szentlelket. Általa fogant meg a kis Jézus Szűz Mária méhében, melyet maga a kép jelenít meg. Két oldalt Mária szülei, Joachim és Anna állnak, alattuk két szent királyunk: az országot Szűz Máriának felajánló István és a pajzsán rózsafüzérrel megjelenített László. A kegykép által Győr az egyik legkedveltebb búcsújáró hely lett a hívek körében, tisztelete gyorsan terjedt Magyarországon; a kép másolata megtalálható többek között Héderváron, Pannonhalmán, Celldömölkön, Szombathelyen.

A templom déli hajójába (8. számú kép) átsétálva a katolikus egyház első mártírja előtt tiszteleghetünk. A Szent István hajó boltozatát Maulbertsch Győr védőszentjének életéből vett jelenetekkel díszítette. A mellékhajó főoltárának képe, mely Szent István vértanú halálát ábrázolja, Paul Trogernak, a bécsi akadémia tanárának alkotása. Korábban itt volt nyilvános tiszteletre kihelyezve a Szent László herma, később került át a Szentháromság kápolnába.

A Szent László herma, ami nem más, mint egy aranyozott ezüst fej-ereklyetartó, hazánk harmadik legjelentősebb nemzeti ereklyéje, a Szentkoronát és a Szent Jobbot követően. A Győri Egyházmegye több mint négyszáz éve őrzi Szűz Mária választott vitézének ereklyéjét Győrben. László Gyula történész, régész, a téma egyik kiváló ismerője fogalmazta meg találóan: a hermában a magyar történelem nagy alakja találkozott középkori művészetünk egyik nagy mesterével. A győri kultusz az 1763-as földrengés után terjedt el, a hívek ugyanis Szent Lászlóhoz folyamodtak, hogy a földrengés veszedelmétől mentse meg Győrt. Zichy Ferenc püspök elrendelte, hogy örök időkre Szent László király ünnepén a hermával tartsanak körmenetet; azóta sem maradt el egyetlen évben sem a fogadalmi szertartás. Minden évben messze földről csatlakoznak a körmenethez; zarándokok, Szent László előtt tisztelgők ünnepnek együtt; a város többnapos programkínálattal tiszteleg Magyarországon egyik legkedveltebb szentje előtt.

Az ország egyik legrégebbi épületének számító Nagyboldogasszony-székesegyház Szentháromság kápolnája festett üvegablakokkal díszített. Itt őrzik az 1400-as évek elején készült Szent László hermát, a középkori ötvösség legnagyobb emléket, valamint Boldog Apó Vilmos püspök szarkofágját, amelyet Mattioni Eszter hímeskő alkotása vesz körül (9. számú kép). A szenteknek kijáró tiszteletben részesített, vértanúhalált halt püspök tanúságot tett bátorságból, az emberek iránti szeretetről, mikor nem engedte az óvóhelyen bűjtatott nők kiszolgáltatását az orosz katonáknak. Csupán négy év jutott a győri szolgálatra, főpásztori működése a háborús évekre esett, 1941-től 1945-ig volt a Győri Egyházmegye püspöke; a Püspökvárban 1945 nagyhetében az üldözöttek védelmezőjeként halt meg.

Ünnepe minden év május 23. napja, az a nap, amikor 1986-ban a győri Karmelita templom altemplomából végső nyughelyére, a bazilika Héderváry-kápolnába temették. Emléke elevenen él a győriekben, a Püspökvár pinceszobái a megújult emlékkiállítás helyszínéül szolgálnak, ahol kegyelettel emlékezhetünk az áldozatokra. Boldoggá avatására 1997. november 9-én került sor, az életét, munkásságát, áldozatvállalását, hősi halálát bemutató interaktív kiállítás 2020. november 9-én nyitotta meg kapuit (10. számú kép).

A győri barokk belváros legmagasabb pontján, a Káptalandombon álló bazilika és Püspökvár a nyugat-magyarországi kereszténység szimbólumai, valamint a hely jelentőségét növeli az is, hogy a bazilika környezetében koncentráltan találhatók meg a város kulturális és szakrális kincseit felsorakoztató épületek (11. számú kép). A célkitűzés az, hogy egy úgynevezett múzeumi negyed alakuljon ki a Káptalandombon, amelyben szoros egységet alkotnak a kiállítóterek, a szabadtéri köztéri műalkotások és a szabadtéri keresztút is.

Az Egyházmegyei kincstár és könyvtár páratlan könyvritkaságai mellett az ország egyik leggazdagabb szakrális gyűjteményét tudhatja magáénak. A 2016-ban elnyert pályázatnak köszönhetően a muzeális

könyvtár és a kiállítóterek újulnak meg, és egyúttal egy koncepcióváltás is történik, a bazilikával kapcsolatos liturgikus kiállítási anyag a székesegyházba, az egyéb szakrális kincsek, ereklyék pedig a Szent László Látogatóközpont fogadóépületében kialakított termekben lesznek megtekinthetők.

A Mosoni-Duna és a Rába folyók találkozásánál, jeles események, ünnepek és hétköznapi élményei teszik élővé a Káptalandomb mindennapjait.

A városba érkezők még teljesebb élményszerzését szolgálja a zarándokok házának Győr idegenforgalmába való bekapcsolása 2020 augusztusától. A Domus Peregrini Apartmanok a győri egyházi központ közelségében, műemléki környezetben találhatóak. A ma látható egységek helyén már a római korban is állhattak épületek, amelyek több történelmi építési fázisban nyerték el jelenlegi megjelenésüket; részben a barokk kort, részben a 19-20. századi átalakításokat idézve (12. számú kép). Elcsendesedni, pihenni marasztalják a vendégeket az igényesen felújított, turisztikai célokat szolgáló épületek. A többnyire egyházi méltóságok lakhelyéül szolgáló házak felfedezésre csábító érdekességeket rejtnek magukban. A Káptalandomb 8. eredetileg egyszintes épületét a 17. században alakították át kétszintes palotává. Nagyrépostok rezidenciája volt, majd kanonokok laktak az épületet, amely jelenlegi formáját 1970-ben nyerte el. A Káptalandomb 10. számú ház a 19. század végén épülhetett, becses értéke alagsori házi kápolnája, valamint a középkori várfallal határolt terasza. Hosszú ideig kanonoki lakás volt, majd katolikus kollégium és egyházmegyei kántorképző működött az épület falai között. A Káptalandombra a belvárosból felvezető két lépcső között, a régi felleghár déli bástyafalán állt az Ó-Várostorony. A székesegyház 16. század végén elvesztett tornyai helyett, ezen az alacsonyabb bástyatornyon helyezte el időmérőjét a város. A 18. század elejéig állt itt az óratorony, amely meghatározta Győr városképét. A Széchenyi téri mai bencés templom Missziós kápolnájában ma is megcsodálhatjuk azt a győri látképet, amelyen a káptalandombi óratorony látható.

A 2020 tavaszán nemzeti emlékhellyé nyilvánított Káptalandombon (13. számú kép), Győr kiemelkedő jelentőségű területén rövidebb-hosszabb időre magunk is vendégek lehetünk. A város szívében található Győri Egyházmegye épületei, gyűjteményei egyedi vonzerővel bírnak, Magyarország történelmi örökségének megismerésére hívnak.

Mit vihetünk magunknak emlékül Győrből? Az élményeinket, a kegyelemből megélt pillanatokat, a biztonságos belföldi pihenés örömét.

A Káptalandomb szebb, mint gondolná!

Készítette: Nagy Mónika - 2020

A mellékletben szereplő képek saját felvételek.

Mellékletek:

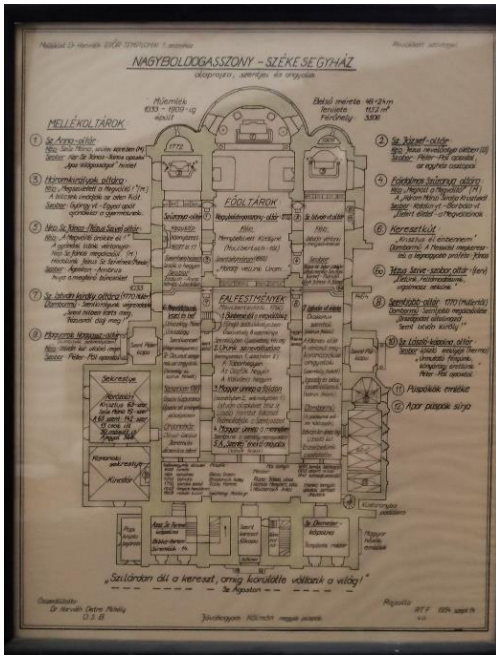
1. számú kép: a győri Nagyboldogasszony-székesegyház
2. számú kép: a Győri Egyházmegye főtemplomának déli oldala
3. számú kép: a székesegyház alaprajza
4. számú kép: a nyugati oldalon lévő főbejárat
5. számú kép: Mária mennybemenetelét láthatjuk a főoltáron
6. számú kép: a főoltár és környezete
7. számú kép: a vérrel könnyező kegykép az ideiglenes helyén
8. számú kép: részlet a déli hajó restaurált mennyezeti freskójából
9. számú kép: Boldog Apor Vilmos püspök síremléke
10. számú kép: Mindenkinnek mindene c. kiállítás nyílt a Püspökvárban
11. számú kép: a Káptalándomb az északi oldala
12. számú kép: a zárt sorúan kapcsolódó Káptalándomb 8-10. házai
13. számú kép: káptalándombi látkép a kettős hídról

1. számú kép: a győri Nagyboldogasszony-székesegyház

2. számú kép: a Győri Egyházmegye főtemplomának déli oldala

3. számú kép: a székesegyház alaprajza

4. számú kép: a nyugati oldalon lévő főbejárat

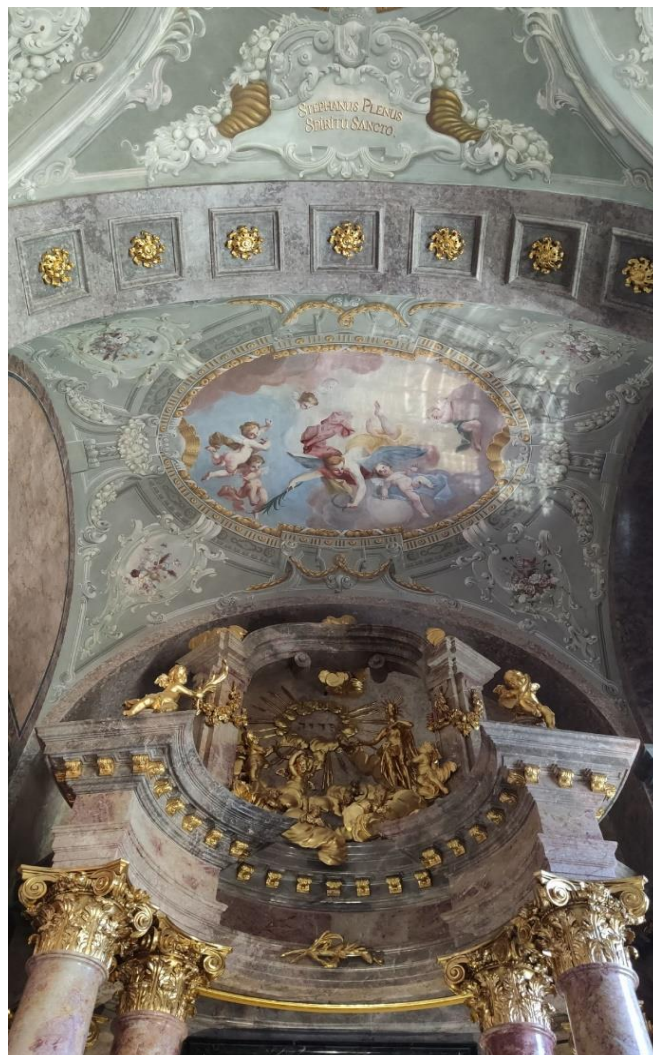
5. számú kép: Mária mennybemenetelét láthatjuk a főoltáron

6. számú kép: a főoltár és környezete

7. számú kép: a vérrel könnyező kegykép az ideiglenes helyén

8. számú kép: részlet a déli hajó restaurált mennyezeti freskójából

9. számú kép: Boldog Apor Vilmos püspök síremléke

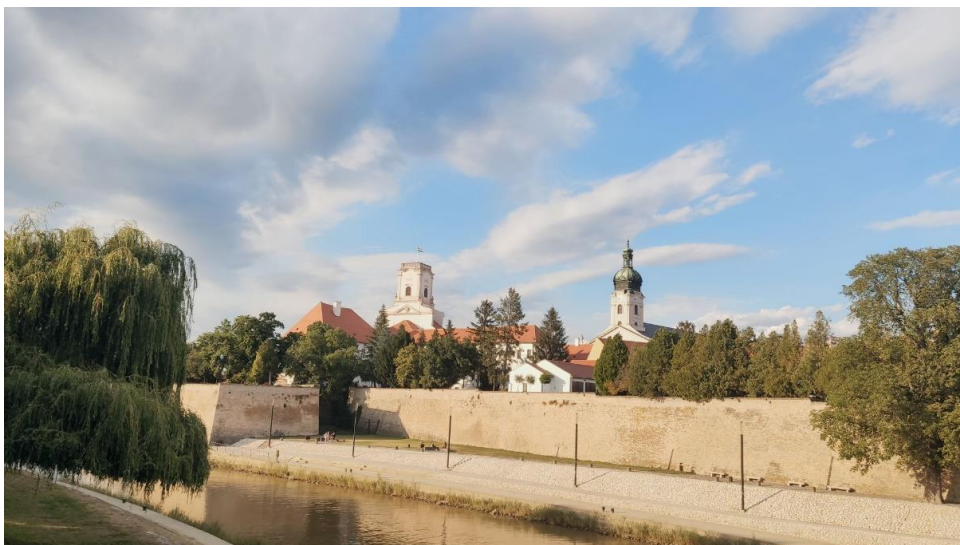
10. számú kép: Mindenkinek mindene c. kiállítás nyílt a Püspökvárban

11. számú kép: a Káptalándomb az északi oldala

12. számú kép: a zárt sorúan kapcsolódó Káptalándomb 8-10. házai

13. számú kép: káptalándombi látkép a kettős hídról